

MAGYAR TUDOMÁNYOSSÁG A VAJDASÁGBAN
ESSZÉPÁLYÁZAT
2. DÍJ

Szalvai Ramona:

A legszabadkaibb festő

Oláh Sándor
(1886-1966)

Szabadka, 2011. október

Közel nyolc évtizedet élt Szabadkán: festett, alkotott, nemzedékeket tanított. Ahogy minden művésznek, neki is egyaránt voltak termékeny, sikeres évei és hullámvölgyei. Előfordult, hogy alábecsülték, ám mindig akadtak olyanok, akik tisztelték és példaképnek tekintették. Több mint fél évszázadot töltött el azzal, hogy adjon valami igazán értékeset és maradandót Vajdaságnak, de legfőképp Szabadkának, ami által a város képzőművészetének történetébe is beleveste a nevét.

Ám hiábavalónak tűnhetnek a dicsérő szavak olyan könyvek megsárgult lapjain és olyan múlt században kiadott újságok hasábjain, amelyeket gondosan őriznek a könyvtárban, ha Oláh Sándort és életművét lassan elnyeli az idő. Nem is annyira régen még azt mondták róla, hogy Szabadka képzőművészeti életének valóságos szimbóluma. Ezzel szemben viszont a mai fiatalság számára gyakran ismeretlenül cseng a neve. Csupán egynek számít azok közül, akik valaha alkottak valamit, akármit.

Ahogy vajdasági magyarként büszkén gondolunk rájuk és emlegetjük az irodalom nagyjait, Kosztolányit, Csáthot vagy éppen Gion Nándort, akik valamikor itt éltek és tevékenykedtek, úgy legalább ennyi figyelmet érdemelne Oláh Sándor is, aki megfestett valami egészen értékeset és említésre méltót abból az egészből, amit ma csak átfogóan Szabadka kulturális múltjának nevezünk.

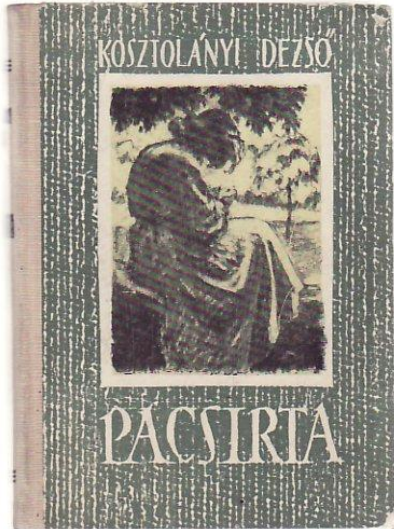
A szabadkai festők között legszabadkaibbnak mondott Oláh Sándor Magyarországon született, a Bihar megyei Magyarcsékn, 1886. november 5-én, ám az általános és középiskolai tanulmányait már itt, Vajdaságban kezdte meg. A tanulásban nem igazán jeleskedett, így kezdetben nyaranta egy lakatosműhelyben, majd a korompai vasgyárban dolgozott. A gyárigazgató felfigyelt ügyességére és azt javasolta neki, hogy iparművészeti iskolában képeztesse magát. Művészeti oktatásban először tehát a kassai Felsőipariskolában részesült. Ezt követően 1905-től három évig Budapesten tanult a Szépművészeti Akadémián Zemplényi Tivadar keze alatt. A következő évben édesapja Oláh Ferenc, törvényszéki bíró anyagi gondokra hivatkozva segílyt kérelmezett a szabadkai városi tanácstól fia taníttatására, amit néhány tárgyalást követően meg is ítélték neki. A pesti iskola elvégeztével Oláh Sándor Münchenben töltött el további három évet, ahol Angelo Jank növendékeként vett részt az ottani akadémiai oktatásban, emellett esténként Hollós Simon rajziskoláját is látogatta.

Magyarországra ezután tért vissza. Egy ideig a kecskeméti művésztelepen tevékenykedet, és ugyanebben az időben nyaranta gyakran járt Nagybányán, ahol új irányzatokkal ismerkedett meg.

Meghatározó tulajdonsága, hogy elengedhetetlennek tartotta az alapos felkészültséget és rajztudást. Elvetette az úgymond „ködös irányzatokat” mondván, mielőtt valaki festene, meg kell tanulnia rajzolni. Ezen elvét alátámasztják alkotásai, amelyeken jól látható, hogy a formáknak szilárd konstrukciója van. Precíziségre törekedett, ami nemcsak munkáin vehető észre, de később tanítványait is szigorúan eszerint oktatta. Hollósy egy gondolata végigkísérte munkásságát: *„Az igazi művész mindenekelőtt legyen becsületes, őszinte, csak a belső szózatra hallgasson, ne pedig mások által kidolgozott elméletre.”*¹

¹Balázs-Arth Valéria: *Délvidéki Magyar Képzőművészeti Lexikon*. Timp Kiadó, Budapest, 2007.

Oláh Sándor első festményei, iparművészeti alkotásai a szecesszió jegyében készültek, ám a későbbiekben kialakult saját autentikus stílusa, amely leginkább a realizmus és a nagybányai naturalizmus ötvözete. Ifjabb korában példaképei, fiatalsága és az élethez való pozitív hozzáállása ösztönözték alkotásra. A színeket gazdagon és sajátosan használta, emiatt abszolút kolorista festőnek nevezhető. Külön kiemelendő a kék szín és annak árnyalatai, amelynek több festményén is meghatározó szerepe van. Felesége, Teréz és leánya, Éva gyakran álltak modellt neki. Külön hangsúlyt fektetett az emberek ábrázolására, így jelentősek portréi és aktjai, amelyek megalkotásához anatómiai ismeretei is hozzájárultak. Festett tehát többek között tájképeket, portrékat, aktokat és csendéleteket is. Emellett reklámrajzokat, plakátokat, csomagolópapírokat is

A *Pacsirta* 1954-es újvidéki kiadásának fedőlapja³

tervezett. Illusztrált könyveket is, például Arany János Toldiját vagy Kosztolányi Dezső *Pacsirtáját*, a regény 1954-es újvidéki kiadását, ami azért számít külön érdekességnek, „igazi ínycsokor falatnak”, ahogy Ninkovné Kovacsev Olga művészettörténész írja² mivel Oláh Sándor Kosztolányi kortársa volt, feltehetően ismerték is egymást, sőt a festő ismerhette a regény szereplőinek modelljeit is.

Képeinek tematikájával, részleteivel gyakran csak felületesen foglalkoznak a kutatók, ám az kétségtelen, hogy női figurái valóban érdekesek. Kedvelt a *Harisnyát húzó nő*, a *Bunyevec lányok*, valamint a *Horgászó lány* című képe. Viszont a legnépszerűbbnek talán a *Zöld harisnyás lány* mondható. Bravúros színhasználata ezen a képen igen jól megfigyelhető. Emellett a *Szabadkai gimnázium* című alkotása is kiváló példaként szolgál erre, amelyen a sárga szín jelenik meg.

Szabadkán először egy 1907-ben megrendezett kiállításon csillogtatta meg tehetségét. Pedagógiai karriere 1912-ben vette kezdetét, amikor június 25-én nyári

² Ninkovné K. Olga: *Adalékok Kosztolányi Dezső képzőművészeti kapcsolataihoz*
forrás: <http://www.zetna.org/zek/folyoiratok/80/kovacev.html> (2011.09.25.)

³ <http://www.antikva.hu/onan/boritodisp.jsp?kep=/borito/1-112288-47.jpg>

festőiskola megnyitásának céljával fordult a városi tanácshoz. Képzőművészeti szempontból ugyanezen év a legemlékeztetőbb az első világháború előtti időszakból. Oláh több kevésbé jelentős tárlat mellett szerepelt a Nemzeti Szalon kiállításán, illetve sikert aratott a Solymosi Márton műkereskedő által szervezett aukción is. Ezenkívül neve felkerült a budapesti Műcsarnok rendszeres kiállítóinak listájára.

Az eredmények, elismerések láttán felbátorodva az év végén egy képzőművészeti egyesület megalapítását kezdeményezte. Tervei megvalósultak, amikor néhány hónap múlva létrejött az Alföldi Képzőművészek Egyesülete, mely vezetőségének természetesen Oláh Sándor is tagja volt. Ekkoriban kötött szoros barátságot Tornyai Jánossal hódmezővásárhelyi festőművésszel, az *alföldi iskolának* nevezett irányzat, festőcsoport kiemelkedő jelentőségű mesterével. Mielőtt 1915-ben kötelességének eleget téve katonaságba vonult tanítványa, Baranyi Károly keramikus, szobrász társaságában, még egy kiállításnak volt a résztvevője. A nagyváradi festő, Tibor Ernő szabadkai bemutatkozásán volt jelen.

Nagyjából két, a dalmáciai Neumban eltöltött év után szerelt le és tért vissza szeretett városába. A festést a katonaságban sem hanyagolta el, és így tisztí kinevezését is művészi tevékenységének köszönhette.

Hazatértekor rajztanárként kívánt dolgozni, ám mivel nem talált az igényeinek megfelelő állást, maga nyitott festőiskolát, amit közel húsz évig működtetett a városi bérpalota legfelső emeletén levő műteremben.

Ugyancsak az első világháború utáni időszakban, 1923-ban alakult meg a VKE, azaz a Vajdasági Képzőművészek Egyesülete, melynek zsűrijében ott tevékenykedett Oláh is. Nemes cél érdekében, vagyis a háború alatt leégett színház újraépítésére kiállítást tartottak a Polgári Kaszinóban. A befolyó pénzüsszeget a rekonstrukcióra fordították.

Ebben az időszakban azonban kellemetlen események is történtek az életében: 1930-ban négy évig tartó bírósági ügybe keveredett Lifka Sándornéval, aki egy portrét rendelt Oláhtól. Ám az asszony nem volt elégedett a végeredménnyel, így azzal bízta meg Hős Imrét, aki portréfestéssel és másolással foglalkozott, hogy az igényeinek megfelelően fesse át a képet. Oláh, aki ekkor már elismert portréfestő volt, úgy vélte, hogy ezzel megsértették a szerzői jogait, így beperelte Lifka Sándornét. Azonban a pert nemcsak, hogy elvesztette, de még a perköltséget is neki kellett megtérítenie.

A kellemetlenségek azonban nem törték meg. Bekapcsolódott a becskerei művésztelep munkájába. Egyike volt a legszorgalmasabbaknak. Amikor a becskerei Vojvodina Szállóban megtartott kiállításon harminc képet mutatott be, hatalmas sikernek örvendhetett.

Eközben a VKE megszűnt, és létrejött a Bácskai Művészek Egyesülete, amit néhány hónapon belül ismét Vajdasági Képzőművészek Egyesületére kereszteltek. Oláh itt is megtartotta korábbi posztját. 1933-ban immár huszonöt éve volt aktív részese a vajdasági kulturális életnek. Ennek apropóján kereste fel Munk Artúr, szabadkai író azzal a szándékkal, hogy riportot készítsen vele. Mivel látogatásakor a festő éppen házonkívül volt, a felesége mesélt őszintén róla. Amikor Oláh hazaérkezett csak ennyit fűzött hozzá az addig elmondottakhoz: *„Semmi örömem sincs huszonöt esztendő meddő küzdelme után. Negyed századot küzdöttem az emberek közönye és hozzáérteni nem akarása ellen.”*

1934-ben kitüntették a Szinyei Társaság Nagydíjával. A második világháború előtti évek, főként az 1937-es és 1938-as év azonban nem nevezhető éppenséggel karrierje csúcsának. Oláh és a generációjába tartozó művészek élete megnehezedett. Ennek egyik kiváltó oka, hogy vásárlóik és megrendelőik száma megcsappant. A másik, talán még jelentősebb ok pedig az, hogy az Oláhhhoz hasonlóan gondolkodó festők nem voltak nyitottak a legújabb jugoszláv képzőművészeti folyamatokra és irányzatokra. Az egészet csak tetézte, hogy akkoriban a VKE sem működött az elvárásoknak megfelelően.

Hatalmas kudarcként élte meg, amikor elutasították egy neves belgrádi kiállításra jelentkező képeit. Mivel egész Vajdaság területén elismert pedagógusként és festőként tartották számon, a tény, hogy nem került be a szerencsés kétszázhetven kiállító közé, megtörte a már egyébként is betegeskedő művészt.

A háború alatt képzőművészeti szempontból is említésre méltó események történtek Szabadkán és környékén. Oláh Sándor műtermét, ahol családjával együtt élt és ahol alkotott, szétlőtték a városba bevonuló katonák.

A megélhetésért küzdő művészek megalapították a Szépmíves Céhet. Aféle ügynökségként működtek olyan célokkal, hogy minél több megrendelést kapjanak, illetve segítsék a pályakezdő művészeket. Még az alapítás évében, 1941-ben megrendezték az egyesület első kiállítását, amelyen Oláhnak tizenhét képe volt megtekinthető.

A háború befejeztével Szabadka romokban hevert. A megmaradt lakosság igyekezett munkába állni és rekonstruálni a várost. A művészet háttérbe szorult, kevésbé foglalkoztak vele, hacsak nem propagandajellegű ábrákról, plakátokról volt szó. Oláh betegeskedése miatt alkalmasabb volt arra, hogy ecsettel a kezében örökítse meg a történeteket. Festménye, melyen a város romjai között tébláboló megtépzott embereket ábrázolja, igazán élethűen tükrözi az akkori körülményeket.

1945 októberében Hangya András figurális rajztanfolyamot indított Szabadkán. A tanfolyam hallgatói a belgrádi akadémiára, illetve az újvidéki pedagógiai főiskolára kerültek, és közülük sokan hivatásos képzőművészekké váltak (pl. Petrik Pál, Sáfrány Imre, Vinkler Imre, Almási Gábor). Pedagógusként egy bizonyos ideig, amennyire egészsége engedte Oláh is részt vett a munkában.

Ugyancsak ekkoriban került sor a köztársaság napi kiállítás megrendezésére, valamint a Palicsfürdő fennállásának 100. évfordulójára. Mindkét eseménynek pozitív visszhangja volt. 1950. szeptemberében a Tartományi Végrehajtó Bizottság 12 000 dinár pénzjutalomban részesítette munkájáért a festőt. Ezt kárpótlásnak tekintette, így enyhítve a múltból származó sérelmeit.

1953-ban újabb kitüntetésben volt része, amikor felvették a Szerbiai Képzőművészek Egyesületébe. 1961. november 6-án hetvenötödik születésnapja, valamint tevékenységének ötvenötödik évfordulója alkalmából tisztelői és művésztársai támogatásával megnyílt első és egyetlen önálló, retrospektív kiállítása, melyen harmincnegyzet alkotása volt megtekinthető. Az eseményt Dévics Imre és Dévavári Zoltán szervezte meg.

Két évvel később elsőként kapta meg az Októberi Díjat.

A szabadkai képzőművészek a korábbi hagyományokhoz híven 1966. április 26-án nyitották meg a májusi tárlatot, melyen három Oláh által alkotott festmény, illetve Almási Gábor, szobrászművész Oláhról mintázott szobra került nyilvánosságra.

Ám ezen eseményen a művész már nem lehetett jelen, ugyanis egy nappal korábban, 1966. április 25-én Oláh Sándor nyolcvan esztendősen elhunyt.

Habár az általa kialakított stílusnak nem igazán akadtak követői, sok vajdaságit és szabadkaiakat inspirált és ösztönzött alkotásra, valamint sokan tartották példaképnek. Ilyen például Hangya András, Almási Gábor vagy Petrik Pál.

Igazán elismert festővé csupán halála után vált, nagyobb figyelmet élete utolsó szakaszában kapott, akkoriban, amikor már látása és hallása is nagymértékben károsodott.

Történetét később többen is feldolgozták. Elsőként Baranyi Anna, a szabadkai Városi Múzeum akkori (1981-1991) művészettörténésze kezdett el foglalkozni vele. Amikor 1986-ban Oláh Sándor születésének századik évfordulója alkalmából emlékkiállítást nyitottak meg a Városi Múzeumban, ő írt róla és aktívan részt vett a kiállítandó képek begyűjtésében. E jeles eseményre hatvankét festményét és tizennyolc rajzát válogatták össze.

Művei közül sok hosszabb ideig Szabadka, sőt Vajdaság határain kívül volt, különböző képtárakban vagy múzeumokban. Mára viszont már, főként a művész rokonainak köszönhetően, szinte az összes alkotása visszakerült a városába. Többségben a Városi Múzeum gyűjteményét gazdagítják, de néhány Oláh-festmény megtalálható a Városi Könyvtárban is, valamint Szabadkán kívül a zrenjanini múzeumban, Újvidéken, Budapesten, illetve a képek örököseinél, műgyűjtőknél és egyéb magánszemélyeknél.

A szabadkai Népkör Magyar Művelődési Központban működő képzőművészeti szakosztály 2003-as megújulását követően felvette Oláh Sándor nevét. Művészeti vezetője Boros György grafikusművész lett. A szakosztály tagjainak száma azóta is időről időre folyamatosan bővül. Az oktatás mellett évente tartanak kiállításokat is,

általában a Szabadegyetem galériájában, amely mellé katalógus is készül, ami a megtekinthető alkotásokat tartalmazza. Emellett az alkotók műveikkel gyakran szerepelnek egyéb kiállításokon, rendezvényeken és pályázatokon. Általában kiemelkedő eredményeket érnek el nemcsak hazánkban, de külföldön is.

Minden rajzolni, alkotni szerető személy megtalálja a maga helyét ebben a kis közösségben. A tagok mind különböző környezetből érkeznek, különböző célokkal és különböző képességekkel. A közös jellemvonásuk a képzőművészet iránti elhivatottság, az alkotási kedv és a kreativitás. Motivációjuk a rajzolás, a rézkarc-készítés vagy éppen a festés nyújtotta öröm és felszabadultság.

A képzőművészet a kommunikáció talán legszínesebb, legrejtélyesebb és legsokatmondóbb formája. Érzelmeket, gondolatokat, titkokat jelenít meg. Szavak nélkül fogalmaz meg tényeket, ezáltal habár a titkolózásra ad módot, hazudni semmiképp sem enged. Oláh Sándor ecsettel a kezében megfestett egy darabot abból, amire szabadkaiként és vajdaságiként büszkék vagyunk még akkor is, ha élettörténete homályossá válik az évek múlásával.

A múltat ismerni hasznos, sőt szükséges is. Ám legalább ennyire fontos, hogy ezen ismeretek birtokában a jelenben alkossunk. A szerzett tudás csak akkor nem haszontalan, ha alkalmazzuk is. Dolgozzunk, tanuljunk, tanítsunk, építsünk, rajzoljunk. Fessük meg a pillanatot, adjunk valamit a Szabadkának, Vajdaságnak, amire büszkék lehetünk, és amiért majd egyszer a jövőben büszkék lesznek ránk!

Felhasznált irodalom:

Balázs-Arth Valéria: *Délvidéki Magyar Képzőművészeti Lexikon*. Timp Kiadó, Budapest, 2007.

Gajdos Tibor: *Szabadka képzőművészete*. Életjel könyvek, Szabadka, 1995.

Tolnai Ottó: *A meztelen bohóc*. Forum könyvkiadó, Újvidék, 1992.

http://artportal.hu/lexikon/muveszek/olah_sandor

http://adattar.vmmi.org/cikkek/4001/letunk_1986.06_06_gajdos_tibor.pdf

Baranyai Anna: *Oláh Sándor (1886-1966)*. Forum könyvkiadó, Újvidék, 1986.

Gajdos Tibor: *Kézfátyolos világ. Oláh Sándor élete és munkássága*. Életjel könyvek, Szabadka, 1986.